

Poruchy chování koní

- nejčastější příčina vzniku zlozvyku: nuda, frustrace
- zlozvyky jsou pro jiné koně ve stáji „nakažlivé“
- můžou být důsledkem genetických vrozených faktorů
- častěji vznikají a jsou ovlivněny okolím a špatnou výchovou

Stereotypní chování koně

- postihuje 10 – 40 % ustájených koní
- nástroje a pomůcky snižují stresové zatížení koní
 - pomůcky při pastvě
 - krmná aditiva (vláknina, antacida)
 - zvýšení sociálního kontaktu
 - zrcadla v boxech

Významný pokles incidence stereotypií:

- změna rutiny
- změna způsobu chovu
- naopak: riziko vzniku stereotypií při změně navyklého režimu

Sociální faktor a učení pozorováním

- pro usnadnění chovu jsou koně ustájeni samostatně
- společné ustájení: sociální facilitace

Odstav a výchova hříbat

- *odstav skupiny vyvolá méně stereotypií než odstav jednotlivce*

Repetitivní lokomoční chování

- ❖ tkalcování (hodinaření)
- ❖ chůze v boxu
- ❖ kývání a házení hlavou
- ❖ kopání a hrabání
- ❖ házení hlavou a kývání

Repetitivní orální chování

- ❖ klkání
- ❖ okusování
- ❖ žvýkání dřeva (lignofágie)
- ❖ zkrmování podestýlky (tráva, piliny)
- ❖ požíráání písku, srsti
- ❖ olizování předmětů
- ❖ předstírané žvýkání a skřípání zuby

Tkalcování (hodinaření)

- rozkročené přední nohy
- stereotypní přešlapování na jednom místě
 - přenášení váhy z jedné strany na druhou
 - méně často pohyb zepředu dozadu
- kývání hlavou a krkem
- zlozvyk získaný chovem koní ve stáji (izolace v boxu)

- vybíjení přebytečné energie
- krácení dlouhé chvíle
- opotřebování nohou
- opotřebování podkovy

Terapie:

- vhodné podmínky ustájení
 - kontakt s okolím
 - zvýšení sociálního kontaktu = snížení tkalcování
 - zrcadla
- zvýšení pohybové aktivity
- speciální mříž na dveře boxu

Chůze v boxu

- neustálý pohyb zafixovaný podél stěn boxu
- typický kruhový pohyb
- při větším prostoru v osmičce

Terapie:

- pohybové aktivity
- zrcadlo
- strategické rozmístění píce ve stáji

Házení hlavou (headshaking)

- periodické, náhlé pohyby hlavou (třepání)
- postihuje především jezdecké koně

Terapie:

- vyloučit zdravotní problém
- byliny
- karbamazepin

Kopání a hrabání

- kopání do stěn, dveří, mříží boxu
- hrabání kopyty o podlahu

Příčiny:

- nuda, frustrace
- vynucování pozornosti
- uvolnění energie

Pozor!

- náhlé kopání a hrabání: příznak koliky

Kousání a kopání

- vadný charakter
- ve většině případů: následek špatné výchovy
- občas jako reakce na bolest

Houpání řetězem

- zlozvyk u koní ustájených na vazných stáních

Klkání

- stav, kdy kůň polyká vzduch
- klkání bez opory x klkání s oporou
- poruchy trávení

- poškození zubů
- nafouknutí břicha
- zatínání svalů krku = zesílení krku
- plynová kolika
- klkání = uvolnění endorfinů
 - terapie: antagonisté opioidních receptorů (*např. dextromethorphan*)

Terapie klkání

- nákrční klkací řemeny
- oplechování/natření okusných ploch speciálním nátěrem
- odstranění vyčnívajících předmětů v boxu
- operativní přetnutí a částečné vyjmutí svalů ovládajících hrtan

Prevence klkání

- elektrický ohradník na všech výstupcích
- odpuzovače chuti
- kovové svorky mezi zuby/košík
- dostatek rozptýlení/pohybu na vzduchu

Okusování

- zlozvyk z nudy/frustrace
- ničení vybavení stáje/zubů koně
- náhubky, plechy, enrichment

Požírání písku, ožírání srsti

Požírání písku

- vznik pískové koliky

Ožírání, vykusování srsti

- vznik špatně se hojících ran
- žaludek: chlupový knedlík (trichobezoár)

Předstírané žvýkání a skřípání zuby

- repetitivní pohyby jazyka, huby a čelistí bez přítomnosti krmiva v hubě
- obvykle v době krmení (koncentrátem)

Agresivita

- směrem ke člověku: běžná u bojácných koní
- možné naučené chování: nepodceňovat!

Řeč těla agresivního koně

- uši stažené dozadu, přilepené k hlavě
- oči široce otevřené, upřený pohled
- široce otevřené nozdry, stažené dozadu
- prudké švihání ocasem: vykopnutí

Agrese vůči lidem

- špatná výchova v mládí
- agrese výsledkem učení

Terapie:

- přemístění do jiného boxu (při útočné agresi)
- více krmných a napájecích bodů
- použití zrcadel u agresivních ustájených koní ???

Sebepoškozování (automutilace)

- *např. hryzáni do slabin*
- nelze je využít pro jízdu
- zohydění
- často eutanázie
- především u hřebců
- frustrace hřebců odstavených od říjících klisen
- projevuje se sezónnost

Pracovní poruchy jezdeckých koní

- Kousání do nohou jezdce
- Kousání při dotahování podbřišníku
- Kopání a kousání koní
- Neschopnost stát při uvázání
- Stahování ohlávky, neochota k uzdění
- Uhýbání při nasedání
- Nadměrné zvedání hlavy
- Nafukování
- Protahování otěží
- Chytání otěží
- Neschopnost přijmout udidlo
- Vzpurnost
- Plašení se, lekavost
- Vzpínání
- Vyhazování (kozlování)
- Vyhazování (kozlování) pod sedlem, uskakování do strany:

Pracovní zlovyky jezdeckých koní

- Pulování
- Závislost na koních
- Pasení se při jízdě

Proč řešit/léčit stereotypie koní?

- **fyzické a behaviorální následky pro koně**
- stereotypie stojí koně čas a energii, úbytek váhy, poškození těla
- odrážejí se na jiných aktivitách (krmení, odpočinek)

Tkalcování:

- opotřebenění a poškození kopyt a muskuloskeletárního systému

Chůze v boxu:

- v jednom směru: laterální atrofie a hypertrofie bederního svalstva

Sebepoškozování:

- zranění po kousnutí, sekundární infekce

Klkání:

- asociace s poruchou zažívání, erozí a poškozením zubů (následné problémy s příjmem krmiva), snížení prosperity koně, s nadýmáním a chronickou kolikou

Prevence stereotypii

- postupný, citlivý odstav
- obohacení vnějšího prostředí
- zvládnutí krmiva (včetně aditiv)
- chovné strategie
- operantní krmení
- ven na pastvu

Akupunktura

- v boji proti okusování, ve výzkumu

Farmakoterapie

Náprava zlovyků

Většina zlovyků pramení z nudy (frustrace):

- pobyt venku na pastvě
- pořídit do boxu hračky
- více aktivní práce
- konstrukce stáje: vzájemný kontakt koní
- změna prostředí, větší prostor, jiná práce, zábava
- odstranit předměty, o které se kůň opírá
- oplechování, nátěry, žlaby, napáječky ve tvaru V
- obojky omezující klkání
- možnost operace
- hluboká podestýlka (hodinaření)

Základ:

- předcházet zlovykům uspokojováním potřeb koně
- prevence je vždy lepší než léčba

Stereotypní chování je indikátorem chyb v managementu